

ДОЛЖНИЧКИ ЖИВОТ НА РАТИ

Наплатувачите на дол

Лани во октомври, ЕВН и ЕЛЕМ започнаа заедничка кампања за наплата на старите побарувања за потрошена струја со тоа што на граѓаните и компаниите должници им понудија да го плаќаат долгот без да ја платат каматата

МАРЈАН БЛАЖЕВСКИ

ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ПРЕДИЗВИКА ГОЛЕМА ЗАДОЛЖЕНОСТ КАЈ ГРАЃАНИТЕ И КАЈ ФИРМИТЕ И ТИЕ СЕ ПОТЕШКО ГИ ПЛАЌААТ ОБВРСКИТЕ. БАНКИТЕ, ТЕЛЕКОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПАНИИ И ЈАВНИТЕ КОМУНАЛНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, ПАК, СЕ ПОЧЕСТО АНГАЖИРААТ НЕКОЈА ОД АГЕНЦИИТЕ ЗА ОТКУП И НАПЛАТА НА ДОЛГОВИ ЗА ДА ГИ НАПЛАТАТ ДОЛГОВИТЕ ОД ГРАЃАНИТЕ И ОД ФИРМИТЕ. ОВИЕ НАЈПРВО ГИ ПРЕДУПРЕДУВААТ ДОЛЖНИЦИТЕ ДЕКА АКО ПО ИСТЕКОТ НА РОКОТ ЗА НАПЛАТА НЕ БИДЕ ПЛАТЕН ДОЛГОТ, ТОГАШ ПОБАРУВАЊАТА ЌЕ СЕ НАПЛАТАТ СУДСКИ, А ТРОШОЦИТЕ ЗА ПОСТАПКАТА ЌЕ БИДАТ НА НИВНИ ТОВАР

Ало? До 15-ти не ја плативте ратата за кредит. Кога планирате да го платите долгот? Ваков телефонски повик им е многу добро познат на многумина граѓани што имаат заостанати сметки за струја, телефон или пак не ја уплатиле ратата за кредитот. Банките и компаниите, соочени со проблемот за наплата на своите побарувања, сè почесто ангажираат специјализирани агенции што во нивно име ја преземаат наплатата на долговите. Во земјава веќе работат неколку вакви агенции, како подружници на големи светски компании за откуп и наплата на долгови и управување со кредитен ризик. Тие најпрво ги

ГОВИ ВО МОДА

Фото: Маја Златевска

кинство со двајца вработени должи околу 5.000 евра во банка за кредити!

За тоа колку должат граѓаните и фирмите за комунални услуги, како струја, вода, телефон, парно и слично, не може да се добијат официјални податоци. Во овие претпријатија не сакаат да откријат колку точно им должат граѓаните, со оправдување дека станува збор за износи што постојано се менуваат бидејќи некои долгови се во фаза на отплатување, за други се водат преговори за репрограмирање, а за оние за кои ќе се процени дека не може да се наплатат - се отпишуваат.

Според податоците познати од продажбата на старото Електростопанство на Македонија во 2006 година, граѓаните и фирмите должат за потрошена електрична енергија околу 200 милиони евра. Со по десетина милиони евра се мерат и долговите на граѓаните за неплатени телефонски сметки кај фиксните и мобилните оператори, за потрошена вода и губрарина, за парно и за други режиски трошоци.

Милионски долгови за комуналии!

Сите овие должници се на мета на агенциите за преземање и за наплата на долгови. Една од нив е „ЕОС Матрикс“, која е дел од финансиската Групација ЕОС со седиште во Хамбург, Германија, и која на македонскиот пазар е присутна од 2003 година и во овој момент има повеќе од 200 клиенти.

- Во услови на финансиска криза, кога ликвидноста на компаниите претставува скапоцено добро, нашите услуги за менаџирање со задоцнетите побарувања - наплата и откуп, добиваат на сè поголемо значење. Со наплатата на побарувањата, клиентите добиваат поголема и побрза наплата, при што финансискиот ризик останува кај нив, а со откупот на задоцнетите побарувања се добива моментално подобрување на ликвидноста, при истовремено ослободување и пренесување на ризикот на нас - вели Ана Николовска-

Ристовски, заменик генерален директор во „ЕОС Матрикс“.

Нивни клиенти се најголем број од банките, телекомуникациските компании, јавните претпријатија, како и многу други компании за кои тие ги наплатуваат долговите од граѓаните и од фирмите.

Во октомври минатата година, „ЕВН Македонија“ и Електрани на Македонија (ЕЛЕМ) започнаа заедничка кампања за наплата на старите побарувања за потрошена струја со тоа што на граѓаните и компаниите должници им понудија да го плаќаат долгот без да ја платат каматата. Дистрибутивната компанија оваа кампања ја спроведуваше заедно со ЕЛЕМ бидејќи дел од тужените сметки се пред ЕСМ да се подели во 2005 година и така да наследи дел од ненаплатените долгови. Токму за овие долгови, овие две компании се тужеа пред домашните и меѓународните судови, но неодамна ги повлекоа тужбите откако беше постигнат договор меѓу Владата и раководството на австриската компанија.

Според договорот, наплатените долгови на рати, двете компании ги делеа на половина. Првичниот рок за крај на кампањата беше 31 декември, но тој беше продолжен за еден месец до крајот на јануари 2011 година. Според извори од ЕВН, во оваа кампања биле наплатени околу 40.000 побарувања. Инаку, станува збор за вкупно 400.000 ненаплатени сметки за потрошена електрична енергија од поединечни граѓани и компании, чија вредност се проценува на околу 200 милиони евра.

Кампањата предвидуваше за граѓаните со поголем долг да им се овозможи плаќање на повеќе рати, па на дванаесет рати се плаќаше долг над 50.000 денари. Правните лица, пак, долгот можеа да го

платат на шест рати во зависност од висината на долгот.

- Во последно време има благо зголемување на наплатата на сметките за електрична енергија што се должи на поволностите што им ги понудивме на корисниците, како што се можностите за плаќање на рати и отпишување на каматите

предупредуваат должниците дека ако по истекот на рокот за наплата не биде платен долгот, тогаш побарувањата ќе се наплатат судски, а трошоците за постапката ќе бидат на нивни товар.

А економската криза предизвика голема задолженост кај граѓаните и кај фирмите, па тие сè потешко ги плаќаат обврските. Според податоците од Народната банка на Република Македонија (НБРМ), граѓаните и фирмите на банките им должат околу 3 милијарди евра, од кои 1,1 милијарда евра должи населението. Во просек, секој вработен граѓанин им должи на банките по 2.444 евра, односно едно четиричлено дома-

Речиси секој десетти кредит што го одобриле банките во првото тромесечје од годинава е спорен, односно фирмите или граѓаните доцнат или престанале да си ги плаќаат ратите

Фото: Дарио Јанковиќ

Секој жител во државата должи по 1.500 евра во банка за кредити

за долговите стари повеќе години. Многу од потрошувачите ја искористија оваа можност за да расчистат со долговите за струја од минатото и да продолжат редовно да си ги плаќаат тековните сметки. Наплатата е далеку од стопроцентна, но сме задоволни од процентот на наплатени сметки на струја - вели Атанас Ковачевски, портпарол на „ЕВН Македонија“.

Вакви и слични кампањи за наплата на заостанатите сметки превземаат и телекомуникациските компании, банките, комуналните претпријатија... Во последно време, тие сè почесто се одлучуваат да ангажираат некоја од специјализираните агенции за наплата на долговите преку кои обезбедуваат системска и фер постапка за наплата на сопствените побарувања.

- Како регистрирана компанија за оваа дејност ги нудиме услугите со цел да обезбедиме активно управување на компаниите со нивната ликвидност. И преку примена на најдобрите светски системски постапки за наплата на побарувањата на клиентите, ја гарантираме нивната ликвидност, со целосна почит на угледот и личниот интегритет на должникот - вели Николовска-Ристовски, заменик-директорката на „ЕОС Матрикс“.

Кредитите тешко се враќаат

Според податоците на НБРМ, секој вработен граѓанин на Македонија им должи на банките по 2.400 евра за кредит. За камати и провизии, пак, секој

вработен лани им оставил по 263 евра, односно нешто помалку од една просечна плата, која изнесува околу 330 евра. Земено во просек по жител, излегува дека секој од нас, па дури и бебињата, лани уплатиле по 195 евра за камати и провизии, односно по 16 евра месечно.

Вкупните долгови на граѓаните и на фирмите кон банките изнесуваат околу 3 милијарди евра, од кои 1,1 милијарда евра должи населението. Во просек излегува дека секој вработен граѓанин, од 450.000 кои ги регистрира Управата за јавни приходи за кои се плаќаат придонеси, им должи на банките по 2.444 евра, односно едно четиричлено домаќинство со двајца вработени должи околу 5.000 евра во банка за кредити. Излегува дека секој жител во државата - должи по 1.500 евра во банка. Најголем дел од кредитите се за купување стан или за набавка на деловен простор и за реновирање, а нешто помал е износот што го должат граѓаните за потрошувачки и за автомобилски кредити.

Граѓаните сè потешко ги враќаат долговите. Речиси секој десетти кредит што го одобриле банките во првото тромесечје од годинава е спорен, односно фирмите или граѓаните доцнат или престанале да си ги плаќаат ратите, покажува статистиката на централната банка. Лошите заеми на крајот на март годинава изнесуваа 290 милиони евра, а на крајот на декември 2010 го-

дина беа 281 милиони евра, односно портфолиото со лошите кредити во првиот квартал годинава е потежок за девет милиони евра споредено со крајот на декември 2010 година.

Нефункционалните кредити на банките растат со брзо темпо последните години. Тие лани изнесуваа 281 милиони евра и пораснаа за 23 милиони евра од претходната 2009 година, кога лошите заеми изнесуваа 258 милиони евра. Банките ја завршија 2007 година со ризични кредити во износ од 162 милиони евра, а 2008 со 185 милиони евра.

Инаку, на крајот на декември 2010 година, вкупно одобрените кредити изнесуваа 3,1 милијарди евра од кои 2,3 милијарди беа во денари, а 720 милиони евра во девизи. Денарските лоши заеми тежеа 211,7 милиони евра, а девизните 69,2 милиони евра. На крајот на март годинава вкупно одобрените заеми се искачија на 3,1 милијарди евра, од кои 2,3 милијарда евра во денари, а 817 милиони евра во девизи. Лошите пласмани во март се искачија на 290 милиони евра.

- Учеството на лошите кредити на стопанскиот сектор во вкупните кредити лани изнесуваше 9,3 отсто. Во 2009 година беше 9,1 отсто. Во 2010 година, забави трендот на влошување на квалитетот на кредитното портфолио на банките. На крајот на 2010 година, годишната стапка на раст на вкупните нефункционални кредити изнесуваше

9,3 отсто и е пониска за 29,6 процентни поени во однос на годишната стапка на раст на нефункционалните кредити во 2009 година.

Забавувањето на нефункционалните кредити се должи на нивниот исклучително брз раст во текот на 2009 година, но свое влијание има и засилената наплата на кредитите, вклучувајќи ја и наплатата преку преземање на обезбедувањето - соопштуваат во НБРМ.

Банкарите очекуваат оваа состојба да се надмине кон средината на годината, кога ќе се зголемат нарачките за извоз на македонски стоки на странските пазари.

Присилна наплата

Граѓаните спасот од заостанатите рати го гледаат во подигнување нов кредит за рефинансирање, иако со тоа само си ја продолжуваат должничката агонија. А, која е шемата? Со новиот заем од друга банка се затвора кредитот што досега го отплаќале во првата банка. Вториот заем, најчесто е подолгорочен од првиот, а за да го добијат, граѓаните дури се подготвени да плаќаат и повисоки камати!

Нов кредит значи и нови поголеми трошоци, а се зголемува и сумата што на крајот треба да и се врати на банката на име на отплата на камата. На банката кај која се затвора заемот треба да и се плати провизија за предвремена отплата, која се движи од 2 до 5 отсто, во зависност од банката. Кредитите што се отплаќаат на подолг временски период чи-

нат поскапо. Така, ратата на еден заем од 300.000 денари ќе изнесува околу 10.000 денари, ако тој се отплаќа на 36 месечни рати со камата од 13 отсто. На крајот на банката ќе треба да и се вратат плус околу 64.000 денари. Ако истата сума пари, со иста камата се отплаќа на 60 рати, тогаш месечната рата ќе се намали на околу 6.800 денари, но износот што треба да и се плати за камата на банката ќе скокне на дури 110.000 денари.

А, ако не успее оваа шема, тогаш на сцена стапуваат агенциите за наплата на долговите, со секојдневните јавувања на телефон, оставање на предупредувања на вратите на неплаќачите, покани за суд и налози за извршување.

Според статистика што ја водат фирмите-наплатувачи, наплатата на побарувањата следена на генерално ниво е стабилна во последниве години.

- Не можеме да кажеме дека изминатата година имавме зголемен обем на работа, како последица на зголемување на задолженоста на луѓето, бидејќи и самото ново кредитно задолжување беше намалено, иницирано од финансиската криза. Истото може да се заклучи и за првото тримесечје од годинава. Наплатата е отежната и поради намалената финансиска способност

на луѓето. Но, ние со примена на професионални методи и стратегии за наплата, успеваме да ја одржиме на едно константно ниво - вели Николовска.

Агенциите ја започнуваат постапката за наплата на одреден долг со известување на должникот за моментот на негово влегување во задоцнување на исплатата и во крајна инстанца завршуваат со извршна постапка на основа на правосилна судска пресуда. Меѓу оваа

За тоа колку должат граѓаните и фирмите за комунални услуги, како струја, вода, телефон, парно и слично, не може да се добијат официјални податоци

почетна и крајна точка, се воспоставува систем за наплата во кој се употребуваат сите законски дозволени методи за изнаоѓање решение за намирување на долгот по вонсудски пат. Главната поента на посредувањето во наплатата е изнаоѓање баланс меѓу правата на кредиторот за намирување на

сопственото побарување и финансиската способност на должникот за подмирување на долгот без да му се наруши егзистенционалниот праг.

Во зависност од типот и карактеристиките на долгот, од барањата на кредиторот, како и од правниот основ на долгот, постапката за наплата започнува со писмено или усмено известување за основот на долгот и времето на доцнење. Ако потоа нема уплата, можна е понатамошна примена на различни комбинации на сите законски дозволени методи за наплата. Доколку основот дозволува, можно е да се понудат и договорот постапки за реструктурирање и репрограмирање на долгот, преку месечни рати што ќе бидат димензионирани согласно платежната моќ на должникот. Ако во рок од 90 до 120 дена од денот на влегување во задоцнување, должникот не покаже волја за соработка, се преминува на судска постапка за наплата.

- Главната придобивка за должникот во предсудските обиди за наплата е фактот што кредиторите во најголем дел го прифаќаат трошокот за наплата како свој трошок, иако според Законот за облигациони односи, тој паѓа на товар на должникот. Спротивно, кога ќе се започне со судската постапка за наплата, тогаш сите трошоци паѓаат на товар на должникот. Нашето искуство покажува дека 90 отсто од должниците активно соработуваат со нас во постапката за вонсудско намирување на долгот, со што во најголем дел избегнуваат дополнителни трошоци и понатамошно кумулирање на износот на долгот, истовремено зачувувајќи го сопствениот интегритет на чесни луѓе - појаснува за крај вториот човек на агенцијата за наплата „ЕОС Матрикс“.

Повиците се секогаш во разумно време

За тоа дали има одреден период во денот и некакви правила до кои мора да се придржуваат операторите кога се јавуваат кај должниците и колку се внимава на заштитата на приватноста и на заштитата на личните податоци на граѓаните-должници, заменик-директорката на „ЕОС Матрикс“, Ана Николовска-Ристовски, вели:

- Нашите оператори се обучени согласно стандардите на Американската асоцијација за наплата, чија членка сме, да го проценат психолошкиот профил на должникот со кој комуницираат и врз база на тоа да му го понудат најсоодветното решение за намирување на долгот во текот на претсудската постапка за наплата.

Контактот со должниците го обавуваме согласно овластувањата од

клиентите, односно секогаш во разумно време. Вообичаено го следиме работното време на службите на клиентите кои работат со граѓаните.

Приватноста на должниците и заштитата на нивните лични податоци е загарантирана. Ние сме сертифицирани од Дирекцијата за заштита на лични податоци, па нашето работење е согласно сите барања на Законот за заштита на лични податоци. Дополнително, во делот на техничка размена и обработка на податоците, „ЕОС Матрикс“ е ИСО 20000 сертифициран, што е

уште еден доказ дека целокупната постапка е според највисоките безбедносни барања на светско ниво - доава Ана Николовска.

